

Úvod do jazyka Python a počítačového programování

(Určeno pro vnitřní potřebu SOUE Plzeň, kopírování bez předchozího souhlasu je zakázáno)

Modul 2

Datové typy, proměnné, základní vstupně-výstupní operace, základní operátory

V tomto modulu se naučíte:

- jak psát a spouštět jednoduché programy v jazyce Python;
- co jsou to literály, operátory a výrazy jazyka Python;
- co jsou proměnné a jakými pravidly se řídí;
- jak provádět základní vstupní a výstupní operace.

2.1.1.1 Váš první program

Hello, World!

Je čas začít psát skutečný, funkční kód v jazyce Python. Prozatím to bude velmi jednoduché. Protože si ukážeme některé základní pojmy a termíny, nebudou tyto úryvky kódu seriózní ani složité. Spustíte následující kód v okně editoru:

```
print("Hello, World!")
```

Pokud zde vše proběhne v pořádku, uvidíte v okně konzoly řádek textu. Nyní vám ukážeme a vysvětlíme, co vlastně vidíte a proč to tak vypadá. Jak vidíte, první program se skládá z následujících částí:

slovo print;

úvodní závorky;

uvozovky;

řádek textu: Hello, World!;

další uvozovky;

uzavírací závorka.

Každý z výše uvedených znaků hraje v kódu velmi důležitou roli.

Funkce print()

Podívejte se na řádek kódu níže:

```
print("Hello, World!")
```

Slovo `print`, které zde vidíte, je název funkce. To však neznamena, že kdekoli se toto slovo objeví, je to vždy název funkce. Význam slova vychází z kontextu, ve kterém bylo slovo použito.

S pojmem funkce jste se pravděpodobně setkali již mnohokrát, a to v hodinách matematiky. Pravděpodobně také dokážete vyjmenovat několik názvů matematických funkcí, například sinus nebo logaritmus.

Funkce jazyka Python jsou však flexibilnější a mohou obsahovat více obsahu než jejich matematictí sourozenci.

Funkce (v tomto kontextu) je samostatná část počítačového kódu schopná:

- způsobit nějaký efekt (např. poslat text na terminál, vytvořit soubor, nakreslit obrázek, přehrát zvuk atd.); to je ve světě matematiky něco zcela neslýchaného;
- vyhodnotit nějakou hodnotu (např. odmocninu z nějaké hodnoty nebo délku daného textu) a vrátit ji jako výsledek funkce; to je to, co dělá z funkcí jazyka Python příbuzné matematických pojmů.

Mnoho funkcí jazyka Python navíc dokáže výše uvedené dvě věci provádět společně.

Odkud se berou funkce?

- Mohou pocházet ze samotného Pythonu; jednou z takových funkcí je funkce `print`; taková funkce je přidanou hodnotou získanou spolu s Pythonem a jeho prostředím (je vestavěná); pokud ji chcete využít, nemusíte dělat nic zvláštního (např. se někoho na něco ptát);
- mohou pocházet z jednoho nebo více doplňků Pythonu nazvaných `module`; některé `module` jsou dodávány s Pythonem, jiné mohou vyžadovat samostatnou instalaci - ať už je to jakkoli, všechny je třeba explicitně propojit s vaším kódem (brzy si ukážeme, jak to udělat);
- můžete si je napsat sami a umístit do svého programu tolik funkcí, kolik chcete a potřebujete, aby byl jednodušší, přehlednější a elegantnější.

Název funkce by měl být **příznačný** (název funkce `print` je samozřejmý).

Samozřejmě, pokud se chystáte využít nějakou již existující funkci, nemáte na její název žádný vliv, ale když začnete psát vlastní funkce, měli byste výběr názvů pečlivě zvážit.

Jak jsme již uvedli, funkce může mít:

- účinek;
- výsledek.

Existuje také třetí, velmi důležitá složka funkce - **argument(y)**.

Matematické funkce obvykle přijímají jeden argument, např. funkce `sin(x)` přijímá `x`, což je míra úhlu.

Naproti tomu funkce jazyka Python jsou univerzálnější. V závislosti na individuálních potřebách mohou přijímat libovolný počet argumentů - tolik, kolik je jich potřeba k plnění jejich úkolů. Poznámka: libovolný počet zahrnuje i nulu - některé funkce Pythonu nepotřebují žádný argument.

```
print("Ahoj, světe!")
```

Navzdory počtu potřebných/poskytovaných argumentů funkce Pythonu důrazně vyžadují přítomnost **dvojice závorek** - otevírací, resp. uzavírací.

Pokud chcete funkci dodat jeden nebo více argumentů, **umístíte je do závorek**. Pokud se chystáte použít funkci, která nepřijímá žádný argument, musíte závorky stále mít.

Poznámka:

abyste odlišili obyčejná slova od názvů funkcí, umístěte za jejich názvy **dvojici prázdných závorek**, i když příslušná funkce chce jeden nebo více argumentů. Jedná se o standardní konvenci.

Funkce, o které zde mluvíme, je `print()`.

Má funkce `print()` v našem příkladu nějaké argumenty?

Samozřejmě že má, ale jaké jsou to argumenty?

Jediným argumentem funkce `print()` v tomto příkladu je řetězec:

```
print("Hello, World!")
```

Jak vidíte, řetězec je ohraničen uvozovkami - uvozovky vlastně tvoří řetězec - vyřezávají část kódu a přiřazují mu jiný význam.

Můžete si představit, že uvozovky říkají něco jako: Text mezi námi není kód. Není určen k provedení a měli byste ho brát tak, jak je.

Téměř cokoli, co vložíte do uvozovek, bude bráno doslova, nikoli jako kód, ale jako data. Zkuste si s tímto konkrétním řetězcem pohrát - upravte jej, zadejte nějaký nový obsah, odstraňte část stávajícího obsahu.

V kódu Pythonu existuje více způsobů, jak zadat řetězec, ale pro tuto chvíli stačí tento.

Dosud jste se seznámili se dvěma důležitými částmi kódu: funkcí a řetězcem. Mluvili jsme o nich z hlediska syntaxe, ale nyní je čas probrat je z hlediska sémantiky.

Název funkce (v tomto případě `print`) spolu se závorkami a argumentem (argumenty) tvoří volání funkce.

```
print("Hello, World!")
```

Brzy si to probereme podrobněji, ale teď bychom si to měli trochu osvětlit.

Co se stane, když Python narazí na volání, jako je toto níže?

```
function_name(argument)
```

Podívejme se na to:

- Python nejprve zkontroluje, zda je zadaný název legální (prohledá svá interní data, aby našel existující funkci s tímto názvem; pokud toto hledání selže, Python přeruší kód);
- za druhé Python zkontroluje, zda požadavky funkce na počet argumentů umožňují funkci tímto způsobem vyvolat (např. pokud konkrétní funkce vyžaduje přesně dva argumenty, bude

jakékoli vyvolání dodávající pouze jeden argument považováno za chybné a přeruší provádění kódu);

- za třetí, Python na chvíli opustí váš kód a skočí do funkce, kterou chcete vyvolat; samozřejmě si vezme i váš argument (argumenty) a předá ho (je) funkci;
- za čtvrté, funkce provede svůj kód, vyvolá požadovaný efekt (pokud existuje), vyhodnotí požadovaný výsledek (pokud existuje) a dokončí svůj úkol;
- nakonec se Python vrátí do vašeho kódu (na místo těsně za voláním) a pokračuje v jeho provádění.

LAB 1

Odhadovaný čas

5-10 minut

Úroveň obtížnosti

Velmi snadné

Cíle

- seznámení se s funkcí `print()` a jejími možnostmi formátování;
- experimentování s kódem Pythonu.

Scénář

Příkaz `print()`, který je jednou z nejjednodušších direktiv v jazyce Python, jednoduše vytiskne řádek na obrazovku.

V prvním labu:

- použijte funkci `print()` k vypsání řádku `Hello, Python!` na obrazovku. Kolem řetězce použijte dvojité uvozovky;
- Po provedení tohoto úkonu použijte funkci `print()` znovu, ale tentokrát vypište své křestní jméno;
- odstraňte dvojité uvozovky a spusťte kód. Sledujte reakci Pythonu. Jaký druh chyby vyhodí?
- Potom odstraňte závorky, vraťte zpět dvojité uvozovky a znovu spusťte kód. Jaký druh chyby se vyhodí tentokrát?
- Experimentujte, jak jen můžete. Změňte dvojité uvozovky na jednoduché, použijte více funkcí `print()` na stejném řádku a pak na různých řádcích. Zjistěte, co se stane.

Je třeba co nejdříve zodpovědět tři důležité otázky:

1. Jaký efekt způsobuje funkce `print()`?

Efekt je velmi užitečný a velmi významný. Funkce:

přebírá své argumenty (může přijmout více než jeden argument a může také přijmout méně než jeden argument).

v případě potřeby je převede do lidsky čitelné podoby (jak možná tušíte, řetězce tuto činnost nevyžadují, protože řetězec je již čitelný)

a výsledná data odešle na výstupní zařízení (obvykle konzoli); jinými slovy, cokoli vložíte do funkce `print()`, se objeví na obrazovce.

Není tedy divu, že od této chvíle budete funkci `print()` využívat velmi intenzivně, abyste viděli výsledky svých operací a vyhodnocení.

2. Jaké argumenty očekává funkce `print()`?

Jakékoli. Brzy si ukážeme, že `print()` umí pracovat prakticky se všemi typy dat, které Python nabízí. Řetězce, čísla, znaky, logické hodnoty, objekty - kterýkoli z nich lze úspěšně předat funkci `print()`.

3. Jakou hodnotu vrací funkce `print()`?

Žádnou. Její účinek je dostatečný.

Funkce `print()` - návod

Již jste viděli počítačový program, který obsahuje jedno volání funkce. Volání funkce je jedním z mnoha možných druhů instrukcí jazyka Python.

Každý složitý program samozřejmě obvykle obsahuje mnohem více instrukcí než jednu. Otázka zní: jak do kódu jazyka Python spojit více než jednu instrukci?

Syntaxe jazyka Python je v této oblasti poměrně specifická. Na rozdíl od většiny programovacích jazyků Python vyžaduje, aby v jednom řádku nemohla být více než jedna instrukce.

Řádek může být prázdný (tj. nesmí obsahovat vůbec žádnou instrukci), ale nesmí obsahovat dvě, tři nebo více instrukcí. To je přísně zakázáno.

Poznámka:

Python dělá z tohoto pravidla jednu výjimku - umožňuje, aby se jedna instrukce rozprostřela na více než jeden řádek (což může být užitečné, pokud váš kód obsahuje složité konstrukce).

Rozšiřme trochu kód, který si můžete prohlédnout v editoru. Spusťte jej a všimněte si, co vidíte v konzoli.

```
print("The itsy bitsy spider climbed up the waterspout.")  
print("Down came the rain and washed the spider out.")
```

Vaše konzola Pythonu by nyní měla vypadat takto:

```
The itsy bitsy spider climbed up the waterpout.  
Down came the rain and washed the spider out.
```

To je dobrá příležitost k několika postřehům:

- **Program volá funkci `print()` dvakrát** a v konzoli můžete vidět dva samostatné řádky - to znamená, že funkce `print()` začíná svůj výstup pokaždé od nového řádku; toto chování můžete změnit, ale také ho můžete využít ve svůj prospěch;
- každé volání funkce `print()` obsahuje jako argument jiný řetězec a obsah konzoly to odráží - to znamená, že **instrukce v kódu se provádějí ve stejném pořadí, v jakém byly umístěny ve zdrojovém souboru**; žádná další instrukce se neprovede, dokud není dokončena ta předchozí (z tohoto pravidla existují výjimky, ale ty můžete prozatím ignorovat)

Příklad jsme trochu pozměňme - přidejme jsme jedno prázdné volání funkce `print()`. Nazýváme ji prázdnou funkcí, protože jsme funkci nedodali žádné argumenty:

```
print("The itsy bitsy spider climbed up the waterspout.")
print()
print("Down came the rain and washed the spider out.")
```

Můžete si ji prohlédnout v okně editoru. Spustíte kód.

Co se stane?

Pokud vše proběhne správně, měli byste vidět něco takového:

```
The itsy bitsy spider climbed up the waterspout.
```

```
Down came the rain and washed the spider out.
```

Jak vidíte, prázdné volání funkce `print()` není tak prázdné, jak jste možná očekávali - skutečně vypíše prázdný řádek, nebo (tato interpretace je také správná) jeho výstupem je pouze nový řádek.

To však není jediný způsob, jak ve výstupní konzole vytvořit nový řádek. Nyní si ukážeme jiný způsob.

Funkce `print()` - znaky escape a nový řádek

Kód jsme opět upravili. Podívejte se na něj pozorně:

```
print("The itsy bitsy spider\nclimbed up the waterspout.")
print()
print("Down came the rain\nand washed the spider out.")
```

Jsou zde dvě velmi jemné změny - vložili jsme zvláštní dvojici znaků dovnitř rámečku. Vypadají následovně: `\n`.

Zajímavé je, že zatímco **vy vidíte dva znaky, Python vidí jeden**.

Zpětné lomítko (`\`) má při použití uvnitř řetězců velmi zvláštní význam - říká se mu **escape znak**.

Slovo *escape* je třeba chápat specificky - znamená, že řada znaků v řetězci na okamžik (velmi krátký okamžik) unikne, aby zavedla speciální začlenění.

Jinými slovy, zpětné lomítko samo o sobě nic neznamená, ale je pouze jakýmsi oznámením, že další znak za zpětným lomítkem má také jiný význam.

Písmeno `n` umístěné za zpětným lomítkem pochází ze slova *newline*.

Zpětné lomítko i písmeno `n` tvoří speciální symbol s názvem znak nového řádku, který konzoli nabádá k zahájení nového výstupního řádku.

Spusťte kód. Vaše konzola by nyní měla vypadat takto:

```
The itsy bitsy spider  
climbed up the waterspout.  
  
Down came the rain  
and washed the spider out.
```

Jak vidíte, v říkance se objevují dva nové řádky, a to v místech, kde bylo použito `\n`.

Funkce `print()` - znaky escape a nový řádek

Tato konvence má dva důležité důsledky:

1. Pokud chcete do řetězce vložit jen jedno zpětné lomítko, nezapomeňte na jeho escapovací charakter - musíte ho zdvojit, např. takové volání způsobí chybu:

```
print("\n")
```

zatímco toto chybu nezpůsobí:

```
print("\\n")
```

2. Ne všechny escape páry (zpětné lomítko ve spojení s jiným znakem) něco znamenají.

Experimentujte se svým kódem v editoru, spusťte ho a uvidíte, co se stane.

Odkazy:

Cisco Programming Essentials in Python

Root.cz

ITNetwork.cz

Internet